

Píše Marie Langerová

(E*forum, 30. 05. 2012)

Článek Václava Bělohradského Člověk – to už nezní hrdě vybízí znovu k úvaze o výstavě **Ostrovy odporu**, která právě probíhá ve Veletržním paláci (kurátoři Jiří Ševčík, Edith Jeřábková, Jana Ševčíková), a obecněji o otázce smyslu umění posledního čtvrtstoletí. Cením si Václava Bělohradského za neustálé pokusy nějak se vyznat ve společnosti, ve které žijeme – a zkoušet ji definovat. Líbí se mi silný důraz na roli kultury, kterou ve stati publikované ve čtvrtek 24. května v Salonu Práva Bělohradský definuje jako kritickou distanci vůči příkazům tradic, odstup od jejich obsahů. Kultura má tu tedy, rozumím-li dobře, elementární roli diskusní plochy, na různých úrovních. To, co zní velmi tvrdě (člověk bez aury, ideologie antipolitického individualismu, identitární panika naší postdemokratické a posthegemonické společnosti), se jeví – máme-li kulturu – velmi otevřeně: ta se tu totiž nabízí jako *argumentující dialog mezi svobodnými lidmi*.

Zdá se mi, že současné výstavy může řada lidí vnímat jako zradu: tradiční obraz tu spíše chybí, ale otevírají se jakési komplexy situací, které nás vtahují dovnitř události, a které jsou spíše zprávou o (nerealizovaném) obraze. Použití prostředků k záznamu této zprávy (instalace, videa), i shluky těchto zpráv (jakou je výstava, tedy „scéna“, kterou vytvořil kurátor) mění pojem obrazu, když jej rozšiřují na „koncept“, v němž mají oprávněné místo nejen texty umělců, ale také úvahy teoretiků, historiků, filozofů (na výstavě *Ostrovy odporu* texty zavěšené na stěnách). Výstava *Ostrovy odporu* zcela názorně ukazuje právě tuto proměnu pojmu obrazu, a také hledá její řešení pro disciplínu dějin umění. Pro mne tu je důležité to, že výstava zachycuje obraz ve „scéně“ jazyka. Je založena na způsobu rozvíjení významů, který vychází z tradičních popisů jazyka. Možná jej stále nejlépe definuje F. de Saussure, když ve svém lingvistickém kursu ukazuje jazyk jako formu, která strukturuje skutečnost tím, že vytváří difference. Difference, rozdíly pozice a díry mezi slovy (v síti textu) teprve umožňují produkci smyslu. Tak se ze slova (obrazu) stává koncept. Do galerie jej jdu „číst“, což mi signalizuje kontext, v němž je výstava výzvou k dialogu a nikoli „přehlídkou“, na které chybí to či ono.

Předmět tohoto dialogu mi na výstavě *Ostrovy odporu* dokonale představuje dílo Jána Mančušky a zejména pietně rekonstruovaný film, jakýsi filmový kaleidoskop *Ztráta paměti*. Považuji jej za vrcholné ztvárnění Mančuškova tématu *Chybění* (samostatný projekt s Vitem Havránkem z roku 2007), které pracuje s věcmi a událostmi jako s něčím, co bere řeč, a tedy s děravou logikou vět, ztrátou obsahů a popisem mezer, v nichž spočívá každodenní život, jeho přítomnost, neviditelná ve své plasticitě. Paměť, mezery a řeč, která je obkružuje, aby mohly vystoupit, tu stojí na každodenních

situacích lidského života, které (i v současné globální perspektivě) spočívají v detailu a minimalistickém zaostření na věc (židle, hrnek, předmět a unikající obsah řeči, jejíž významy se objevují právě díky chybění, či „chybě“, jak by řekla Věra Linhartová, intervalu mezi písmeny, slovy-obrazy). Ján Mančuška svým přesouváním obrazu v řeči, do jazyka (a jeho metonymických transportů) upozorňuje na to, že bytí není předmětné. Ale že je vázáno na procesy myšlení, pohyby ne vždy zachytitelné, anebo spíše zachytitelné v určitých řezech, či smyčkách, sekvencích pohybu. Instalace, texty, kresby, fotografické a filmové obrazy tu pracují společně, v pohybu, pro který jsou příznačné procesy rozvíjení (nezachytitelné) předmětnosti na způsob vět. Mnohačetná odkazování a další možnosti interpretací jsou relevantním pokračováním těchto pokusů o zachycení plasticity události, ale také o kritické nahlédnutí těchto procesů. Je to, celkově, pohyb vytrhávání, který usiluje o pluralitní asynchronní kontext.

Právě pojmy plurality a asynchronicity, jež dokumentují zásadní přesun historického hlediska, jsou předmětem úvah v antologii **České umění 1980-2010** (editoři Pavlína Morganová, Terezie Nekvindová, Dagmar Svatošová, Jiří Ševčík; VVP AVU 2011), která vznikla jako součást koncepce Ostrovů odporu a v návaznosti na předchozí svazek České umění 1938-1989 / programy / kritické texty / dokumenty (editoři Jiří Ševčík, Pavlína Morganová, Dagmar Dušková; Academia 2001). Pro texty a dokumenty je charakteristické odstupování od lineárního pohledu na dějiny, za kterým cítíme volnost mnohasměrného pohybu. Z úvodních textů - Jiřího Ševčíka o „Trhlině v prostoru“, Dagmar Svatošové „Mysliť dějiny současného umění v asynchronním prostoru“, Pavlíniny Morganové „Od současné současnosti k minulé minulosti“ - jsou zřejmé důvody témat a širokého záběru disciplín, a tedy i osob, které antologie zahrnuje. Témata: „Selhala moderna?“, „Postmoderní obrat“, „Mezi identitou a intimitou“, „Asynchronní prostory“, „Rozptýlená koncentrace“, „Konec malby?“, „Technický obraz“, „Re-politizace“, „Osobní je veřejné“, „Dokumentární obrat“, „Jiná moderna“, a práce V. Havla, J. Chaloupeckého, J. Hlaváčka, J. Šiklové, K. Kříže, P. Nedomy, N. Bourriauda, J. Ševčíkové, D. Třeštíka, I. Zhoře, E. Bondyho, L. Hlaváčka, M. Petříčka, V. Magida, S. Žižeka, J. Davida, T. Pospiszyla, H. Rousové, M. Vodrážky, M. Pachmanové, M. Pokorného, V. Bělohradského (z jehož kritických esejů pochází také název výstavy) a mnoha dalších (antologie má 980 stran, obsahuje chronologii, rejstřík a medailony). Současné umění se tu ukazuje jako archiv, společná paměť, jako výzva k argumentujícímu dialogu mezi svobodnými lidmi.

www.ipsl.cz